

УДК 332.132(477)

**ОСНОВНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА
ЯК ЗАПОРУКА ЯКІСНИХ СТРУКТУРНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ ЕКОНОМІКИ****Шевченко Н.В., аспірант**

Черкаський державний технологічний університет

В статті обґрунтована необхідність проведення якісних структурних змін у функціонуванні національної економічної системи. Досліджено основні передумови та закономірності формування якісно нової структури економіки. Визначена сукупність основних рушійних сил та факторів впливу на формування якісної постіндустріальної економіки країни.

Ключові слова: *постіндустріальна економіка, постіндустріальне суспільство, структурна збалансованість, фактор інформації, якість зростання, ефективність суспільного відтворення, випереджальний розвиток індустрії високих технологій, інтелектуальний потенціал.*

The necessity of realization of qualitative structural changes in the functioning of national economic system is proved in the article. Basic pre-conditions and regularities of forming of qualitatively new structure of economy are investigated. Totality of the basic motive power and factors of influence on the forming of effective post-industrial economy of a country is defined.

Key words: *post-industrial economy, post-industrial society, structural equilibrium, factor of information, quality of development, social reproduction, leading development of high technologies industry, lifeware.*

Постановка проблеми. Провідною ланкою формування майбутньої моделі економіки України є активна та скерована структурна політика. На сучасному етапі формування України як динамічної європейської держави, новим, глибоким значенням наповнюється зміст системи прогресивних структурних зрушень, що має на меті прискорення формування технологічно – модернізованої та товарно – диверсифікованої структури системи народного господарства.

Стара індустріальна культура поступається новій культурі сервісу та комунікацій. Змінюється сфера бізнесу. Нові перспективні галузі потребують працівників з вищою освітою, високим рівнем кваліфікації. Особлива складність цього процесу пов'язана з його динамічним характером. Прискорюється поширення нововведень, що викликає зміни в розвитку нових напрямів виробничих циклів: виробництво нової продукції і послуг, перебудова галузевої структури економіки, перерозподіл інвестицій у нові сфери виробництва. Сучасні нові технології формують нову світову культуру, індивідуальні динамічні життєві стилі, стимулюють космополітичні відносини, тобто суспільство формується технологічними змінами і навпаки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення питань, пов'язаних з теоретичними аспектами формування постіндустріального суспільства та динамікою структурних перетворень, набуло широкого висвітлення в науковій літературі. Зокрема, в працях таких дослідників, як Д. Белл, Б. Бресв, В. Гейц, С. Даргунцов, І. Домулен, К. Кларк, О. Мартинчук, М. Порат, В. Семиноженко Ж. Фурастьє, Чумаченко та ін.

Постановка завдання. Нині в українській економічній науці обговорюється питання про шляхи подальшого вдосконалювання економічних реформ, що проводяться. При цьому теза про необхідність досягнення не стільки кількісного економічного зростання, скільки якісного є незаперечною. У зв'язку з цим все більшої актуальності набувають питання, пов'язані з визначенням факторів, що впливають на досягнення якості економічного зростання. Дотепер це питання є дискусійним. У цьому зв'язку при дослідженні економічного зростання України необхідно не тільки приділяти увагу закордонному досвіду, але й виходити з власних навичок у теорії й практиці управління якістю з урахуванням вимог часу.

Виклад основного матеріалу. Сучасний високотехногенний світ, що розкриває всі можливості до переходу на шостий уклад наукового пізнання та породжує позитивні екстерналії, вимагає комплексного, системного підходу до структурних перетворень в країні. Перш за все, це стосується переходу від сировинної й індустріальної структури економіки до економіки, що базується на інтелектуальних ресурсах, наукомістких та інформаційних технологіях. У результаті кардинальної структурної та інституційної перебудови нового суспільства у центр суспільного відтворення висувається людина з її творчими здібностями, які стають основною рушійною силою економічного зростання, що набуває абсолютно нової якості.

З переходом розвинених країн на постіндустріальний шлях розвитку людство стало замислюватися про нагальні проблеми в житті будь-якої країни: про свої соціальні потреби, а саме цінності вільного часу; про свою сферу перебування з усілякими проблемами з екологією; про соціальну нерівність,

де переважну частку становлять найбільш бідні верстви населення. І все більшої актуальності стали набувати питання реального стану економіки, а саме: до яких соціально-економічних і екологічних наслідків у країні веде досягнуте економічне зростання, переходячи з кількісного аспекту вивчення зростання економіки до якісного.

Для України забезпечення якості зростання є ключовим питанням розвитку, вирішення якого припускає подолання надмірної соціальної диференціації, вирішення проблем бідності й зниження тривалості життя, обмеження надмірної експлуатації природного й людського потенціалів національної економіки, забезпечення розширеного відтворення фізичного капіталу, перехід на інноваційний шлях розвитку й формування інституційного середовища, яке стимулює такий розвиток [1].

Залежно від факторів, що впливають на процес економічного зростання, визначаються рівень і динаміка змін, обсяг виробництва, тип економічного зростання, ефективність суспільного відтворення. Отже, зі зміною факторів відбувається зміна характеру економічного зростання. Залежно від етапів розвитку економічної системи й динаміки структури економіки (отже, і структурних змін) економічному зростанню можна дати різну характеристику.

Так, у період доіндустріального способу суспільного відтворення домінували природно-географічні фактори, які визначали тип економічного зростання як екстенсивний. У результаті кількісного збільшення використання ресурсів (факторів виробництва) відбувається розвиток одних галузей на шкоду іншим, що відображається в структурних змінах, які ведуть до розбалансованості економіки. У цьому випадку економічне зростання характеризується як кількісне, структуроутворюючим фактором в економіці є природний капітал.

В умовах індустріального способу виробництва одна частина факторів колишньої системи втрачає значення, інша – зазнає відповідної трансформації; система доповнюється новими факторами, що відображають процес прогресу продуктивних сил, тут наявне екстенсивне й інтенсивне економічне зростання. У результаті ефективного використання факторів виробництва відбувається перерозподіл ресурсів в економіці, що характеризується збалансованістю й пропорційністю структури економіки. Економічне зростання характеризується як якісне, структуроутворюючими факторами в економіці виступають природний і виробничий капітал.

У постіндустріальну епоху відбувається якісна зміна праці, висувуються високі вимоги до професійної підготовки людини, до інвестицій у людський капітал, особлива роль приділяється конкуренції, підприємницьким здібностям та ін.

Для цієї стадії розвитку економічної системи є характерною вища якість економічного зростання, що характеризується як інтенсивне – інноваційне, в основі якого лежить підвищення конкурентоспроможності продукції та поліпшення якості життя, за рахунок використання інноваційних ресурсів, з якісно новими властивостями й характеристиками. У результаті використання якісно нових факторів у структурі економіки відбувається ліквідація неефективних галузей і утворення нових, з вищою продуктивністю і якісно новими характеристиками, структура економіки є збалансованою й оптимальною. Структуроутворюючими факторами в економіці виступають виробничий і людський капітал [2].

Нова якість економічного зростання властива для більш зрілої стадії розвитку постіндустріального суспільства, для якої характерне інтенсивне – інформаційне зростання, що досягається за рахунок підвищення ефективності економіки на основі вкладень у людину як виробника й споживача всього доступного спектра матеріальних і духовних багатств. У результаті висування людини в центр суспільного відтворення відбуваються кардинальні структурні зміни в народному господарстві країни, наслідком яких стає перетворення освіти, науки, соціального обслуговування в ключові сфери економіки.

Безперечним є те, що перехід України на якісно новий рівень розвитку повинен відбуватися відповідно до світових тенденцій, головним орієнтиром яких є стійкий розвиток економіки, що являє собою комплексний підхід, який враховує не тільки соціальні й економічні аспекти розвитку суспільства, але й екологічні чинники.

На сучасному етапі розвитку економіки, національне господарство України не може бути назване ні стабільним, ні перспективним. Для скорочення розриву в соціально-економічному розвитку з передовими країнами світового господарства Україна повинна "зростати" темпами, що перевищують у кілька разів темпи зростання розвинених країн. При цьому, щоб аналіз макроекономічної динаміки був адекватним і давав змогу прийти до коректних оцінок, потрібно не забувати й обов'язково враховувати таку важливу специфіку: у сучасних умовах не всяке зростання економіки тотожне розвитку.

В економічній літературі ведеться багато дискусій щодо темпів і характеру економічного зростання, а також правомірності отождолення економічного зростання з економічним розвитком економіки. Такі "азіатські тигри", як Сінгапур, Малайзія, Тайвань розвиваються високими темпами, але не входять у десятку найбільших економік світу. Тобто самі по собі високі темпи важливі, однак необхідні не просто високі темпи зростання економіки, а при цьому ще й її вдосконалювання, якісна зміна

структури. Прикладом якісних структурних змін в економіці є період 80-х рр. у країнах Заходу. Саме в ці роки розвинені країни зробили якісний ривок, здійснивши прогресивні перетворення в структурі економіки, залишивши Радянський Союз далеко позаду. Нафтова криза, свого часу, що виразилася в "шоко-терапевтичному" підвищенні цін на нафту, підштовхнула високорозвинені країни до структурної перебудови економік за ресурсозберігаючим й наукомістким типом. І така структурна перебудова привела до прискороного розвитку нематеріальних галузей і згортання найбільш неефективних виробництв. Структурна криза надала додаткового динамізму таким новим галузям промисловості, як телекомунікаційна й комп'ютерна (результатом цього стала, зокрема, "комп'ютерна революція", що відкрила перед людством нові обрії), збільшився попит на послуги освіти й охорони здоров'я, і т.д.

Спрямування додаткових коштів і зусиль в сферу розробки нових технологій, хоча й не підвищувало валовий національний продукт настільки ж швидко, як розвиток масового виробництва, разом з тим, забезпечило абсолютне технологічне домінування західних країн, яке визначає риси сучасної епохи.

У ході структурної перебудови у високорозвинених країнах почала формуватися постіндустріальна структура економіки: знизилася питома вага первинних галузей; стала активно розвиватися сфера послуг; зросла питома вага наукомісткого виробництва. У цей період відбулося головне структурне зрушення постіндустріальної економіки: роль основного структуроутворюючого фактора природної сировини й капіталу перейшла до фактора інформації [3].

А проведення державної політики, спрямованої на переважання виробництва засобів виробництва над предметами споживання, призвело до глибокої деформації відтворювальної й галузевої структури економіки в секторальному й регіональному розрізах.

У результаті сформованої структури економіки, що мала високу енергоємність і технологічну відсталість, в Україні з 1992 року почали відбуватися стихійні структурні зміни, йшло спонтанне пристосування структури економіки до нових ринкових умов.

Оцінка стану України у світовому технологічному просторі показує, що за більшістю показників, які характеризують рівень розвитку НТП, Україна поступається не тільки розвиненим країнам, але й економікам, що найбільш динамічно розвиваються, – Індії, Китаю.

Україні необхідні кардинальні заходи в зміні сформованої ситуації, вирішення якої на сьогоднішній день полягає у формуванні нового вигляду країни під впливом наукової й інноваційної діяльності, освіти, наукомістких та інформаційних технологій.

Таким чином, структурні зміни економіки, спрямовані на розвиток наукомістких галузей та інформаційних технологій, стають запорукою в досягненні якісного економічного зростання. У свою чергу, новітні наукомісткі технології стають факторами економічного зростання тільки за умов наявності відповідних людських ресурсів, навичок, компетенцій, знань. Саме знання створюються людьми в результаті досліджень і впроваджуються в людське життя у вигляді нових технологій. При цьому рівень знань і кваліфікація їх носія, тобто "людський капітал", у сучасному світі все більшою мірою залежать від інвестицій в освіту, охорону здоров'я, соціальне забезпечення, що змінює підхід від розгляду людини як суб'єкта інвестицій до людини як об'єкта інвестицій.

У результаті висування людини в центр суспільного відтворення відбуваються кардинальні структурні зміни в народному господарстві країни, наслідком яких стає перетворення освіти, науки, соціального обслуговування в ключові сфери економіки. Так, наприклад, у розвинених країнах у великий сектор економіки вростає система вторинної освіти, спрямована на підтримку й підвищення професійного рівня працівника в умовах стрімкого знецінення раніше отриманих знань і навичок, відновлення технологій і зрушень у структурі виробництва. А такі послуги, як ділові й професійні, виступаючи проміжною ланкою у відтворювальному процесі, формують нематеріальну інфраструктуру, що забезпечує нагромадження наукового знання й передового досвіду в сферах технологій, управління, організації виробництва й праці й т.д., а також дифузії інновацій у рамках усього господарства.

Таким чином, основною тенденцією, що визначає сучасну структуру економік розвинених країн, стає розвиток сфер і секторів, що ґрунтуються на застосуванні знань і творчих здібностей людини; а економічне зростання, що характеризується підвищенням ефективності економіки на основі вкладень у людину як виробника й споживача всього доступного спектра матеріальних духовних багатств, набуває нової якості.

Порівняно з більшістю країн світу Україна має достатні можливості розвитку наукомісткої економіки. Однак поки що зберігається істотний розрив із промислово-розвиненими країнами.

У сучасних умовах успіх національної економіки визначається як рівнем науки й освіти в країні, так і складним комплексом організаційно-технічних умов, що забезпечують ефективність збирання, обробки й використання інформації, поширення знань і застосування їх з метою вдосконалення технологій. Цей комплекс істотно впливає на швидкість інноваційних процесів, сприяючи швидкому створенню умов для розробки й підвищення темпів реалізації принципово нових технологічних рішень [4].

Отже, основною соціально-економічною тенденцією економік розвинених країн є перехід від сировинної й індустріальної структури економіки до економіки, що базується на інтелектуальних ресурсах, наукомістких та інформаційних технологіях. У результаті кардинальної структурної й інституційної перебудови нового суспільства у центр суспільного відтворення висувається людина з її творчими здібностями, які стають основною рушійною силою економічного зростання, що набуває абсолютно нової якості. Саме якість зростання, що характеризується ефективністю використання ресурсів, підвищенням добробуту населення, використанням нових технологій і розвитком сфер, спрямованих на задоволення різноманітних потреб людини, стає реальним відбиттям економічного розвитку країни.

Висновки. Основними закономірностями формування якісно нової структури економіки виступають: структурна збалансованість, мінімальні диспропорції; структуроутворюючим фактором суспільного відтворення виступає фактор інформації, а також людський капітал як носій інформації; випереджальний розвиток індустрії високих технологій, що ґрунтується на інтелектуальній і творчій праці людини, як наслідок підвищення частки інженерно-технічних і дослідницьких працівників на фірмах, зростання престижу розумової праці. У результаті висування людини в центр суспільного відтворення відбуваються кардинальні зміни в народному господарстві країни, наслідком яких стає перетворення освіти, науки, соціального обслуговування в ключові сфери економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. В.М. Гейц, В.П. Семиноженко, Б.Є. Кваснюк. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України. – Т. 1. – К.: Фенікс, 2007. – 544 с.
2. Цихан Т.В. О концепции технологических укладов и приоритетах инновационного развития Украины // Теория и практика управления. – 2005. – № 1.
3. Щедрина Т.І. Трансфер інновацій як реалізація знань: аналіз для України // Економіка і прогнозування. – 2003. – № 4. – С. 82–91.
4. Попов Г.Х. Проблемы постиндустриальной глобализации // Науч. тр. междунар. союза эконом. и вольного эк. об-ва России. – Т. 10. – М., С-Петербург, 2002. – С. 21.

УДК 336.125

АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РИНКУ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ

Муренко А.А., к.е.н.

Черкаський державний технологічний університет

Данная статья посвящена исследованию влияния региональных особенностей на функционирование рынков жилищной недвижимости.

Ключевые слова: жилищная недвижимость, региональный рынок, особенность.

This article is devoted to the research of influence of the regional features on the functioning of housing property markets.

Key words: housing property, regional market, feature.

Вступ. Формування ринкової моделі економіки в Україні призвело до розбалансування території за рівнем соціально-економічного розвитку і рівнем життя населення, в результаті чого утворилася велика кількість кризових і депресивних регіонів. Держава суттєво послабила регулювання взаємозв'язків соціальної і економічної підсистем, а також свою роль в інвестиційній сфері. Питання впливу специфіки соціально-економічного розвитку регіонів на формування житлового ринку є одним із найменш розроблених напрямків економічної науки. Суттєва диференціація в рівнях розвитку регіонів країни призводить до виникнення значних ускладнень у розвитку системи регулювання, що потребує використання регіонального підходу до формування вітчизняної системи регулювання з врахуванням тенденцій, які складаються в конкретних регіонах.